

han lystigt den eksisterende forskning (frem for alt s. 31 f.), men han forsømmer at argumentere og lader også den byzantinske kejsers rolle i korstogenes forhistorie ude af betragtning. Noget lignende gælder Osman Latiffs bidrag, som ikke helt formår at forklare, hvorfor poesien har den store betydning, han antyder.

Alt i alt er resultatet altså blandet. Man må vide, hvad man søger efter, hvis man skal drage nytte af denne antologi. Frem for alt efterlader læsningen et fragmenteret billede, som mere afspejler individuelle særheder end ægte møder.

Carsten Jahnke

| FINN ERIK KRAMER, IVAN BOSERUP, BENT CHRISTENSEN, BENT JØRGENSEN, CHR. GORM TORTZEN & SUSANNE VOGT (UDG.): *Æbelholt Klosters Brevbog med dansk oversættelse, indledninger og noter*, Det danske Sprog- og Litteraturselskab, København 2013, 593 s., 350 Kr.

I sammenligning med andre lande, der allerede tidligt i det 19. århundrede begyndte systematisk udgivelse af kilderne til middelalderens historie, er Danmark en efternøler. I Tyskland begyndte man i 1824 med udgivelsen af *Monumenta Germaniae Historica*, i England udgav forskellige selskaber i 1830'erne regionale kildesamlinger, og i Sverige påbegyndte man så tidligt som i 1829 udgivelsen af *Diplomatarium Suecanum*. I Danmark begyndte man imidlertid først i 1870'erne med regionale udgaver, og vi skal frem til 1938, før den store samlede udgave, *Diplomatarium Danicum*, lanceres. Denne forsinkelse har den ulempe, at vigtige middelalderlige håndskrifter stadig er uudgivne, men på den anden side også den fordel, at man nu kan udnytte den moderne udgivelsestekniks landvindinger og fordele.

I Danmarks tilfælde betyder det bl.a., at man efterhånden har tradition for at lade originalteksten ledsage af en dansk oversættelse. Denne særlige danske tradition gør selvfølgelig teksterne tilgængelige for et bredere publikum, men medfører også en vidt udbredt mangel på forståelse for kildekritikken og arbejdet med originalteksterne. Af den grund er det ikke kun afgørende, at oversættelserne virkelig er neutrale og uangribelige, men også at originaltekst og oversættelse trykkes parallelt og kan sammenlignes direkte.

Det er med denne målestok, man må vurdere Finn Erik Kramer, Ivan Boserup, Bent Christensen, Bent Jørgensen, Christian Gorm Tortzen og Susanne Vogts udgave af *Æbelholt Klosters Brevbog*. Den foreliggende brevbog er affattet mellem ca. 1460 og 1536 i augustinerklosteret ved Æbelholt i Nordsjælland og kan opfattes som en sikkerhedskopi af klosterets vigtigste dokumenter. Håndskriftet befinder sig

blandt Universitetsbibliotekets håndskrifter (i dag del af Det Kongelige Bibliotek), hvor det blev indlemmet i 1731 som en del af *Donatio Rantzoviana* (Den Rantzau'ske gave) efter universitetsbibliotekets brand 1728. I modsætning til et andet håndskrift fra samme kloster, abbed Vilhelms brevbog, har klosterets brevbog hidtil kun eksisteret i en udgave ved P.F. Suhm i den store kildeudgave *Scriptores Rerum Danicarum*, bind VI (1786), som naturligvis ikke lever op til moderne udgivelsesprincipper.

Udgiverne har i anledning af udgaven givet en generel introduktion til klosteret og brevbogen selv. Finn Erik Kramer har skrevet en kort skitse af klosteret historie (s. 13-29) fulgt af Ivan Boserups boghistoriske bidrag om håndskriftets tilblivelse (s. 31-59). Derefter analyserer Finn Erik Kramer jordebogsoptegnelserne og deres indre sammenhæng (s. 61-68), hvilket følges af en forklaring af de diplomatariske grundbegreber ved Susanne Vogt (s. 69-73). Ivan Boserups boghistoriske bidrag udmærker sig ved forbilledlig indsigt i håndskriftkundskab og brevbogens historie, og Finn Erik Kramers analyse af jordebogsoptegnelsernes indre sammenhæng repræsenterer en dybtgående og yderst nyttig undersøgelse, der længe vil bevare sin værdi.

Til gengæld er Finn Erik Kramers historiske indledning ikke på niveau. Forfatteren udviser en komplet mangel på kildekritik og lader f.eks. på side 14 og 19 uden videre kritik eller analyse oplysninger fra abbed Vilhelms hagiografiske levnedbeskrivelse belyse klosterets indre historie. På samme måde synes forfatteren at overse, at der bestod store forskelle i livsstil mellem de enkelte ordener. Han inddrager dem i hvert fald ikke i diskussionen af klosterets flytning. Det undrer derfor ikke, at det først er på side 22 – og det i en bisætning otte sider inde i bidraget – man får at vide, hvilken orden Æbelholt Kloster tilhørte. Et lignende manglende kendskab til de teologisk-historiske forhold kommer til udtryk på side 19, hvor stiftelsen af en sjælemesse ved Aage Andersen Thott i 1512 omtales som, at han „indstiftede et alter“. Kirkeretligt set er der imidlertid tale om to klart adskilte ting. Desuden mangler vigtige oplysninger. Man får f.eks. ikke at vide, hvem klosterets andet kapel var indviet til, hvordan antallet af kannikker var fastsat, hvilken funktion de øvrige på planen angivne bygninger havde, og hvordan det harmonerede med ordensreglen, eller hvilke kilder forfatteren i det hele taget bygger på. Bidraget må betegnes som udpræget svagt, og det bliver ikke bedre af, at nyere litteratur som f.eks. Anja Daugaard Jensens speciale *Uden for Murene? En undersøgelse af Æbelholt Klosters relationer til det omkringliggende samfund* (Kbh. 2006) ikke synes inddraget.

Susanne Vogts bidrag om et diploms opbygning virker også besynderligt, selv om dets skildring indholdsmæssigt er fuldstændig korrekt.

Det drejer sig jo om viden, der på intet punkt går ud over, hvad man lærer på ethvert bachelor-hold i middelalderens historie. Det er måske symptomatisk for den almindelige kildekritiske standard, når selv de enkleste fagbegreber ikke længere er selvfølgeligheder, men kræver en selvstændig introduktion og eksemplificering.

Det lidt blandede indtryk, som indledningens forskellige bidrag efterlader hos læseren, ophæves dog af selve tekstudgavens høje kvalitet. Udgiverne har valgt en diplomatarisk gengivelse, hvor originalens tekst gengives side for side og linje for linje i overensstemmelse med håndskriftet og parallelt med oversættelsen. Det medfører et vist pladsspild, men giver et godt visuelt indtryk af håndskriftets opbygning. Tekstudgaven, som for de latinske dele skyldes Gorm Tortzen og Bent Christensen og for de danske Bent Jørgensen og Susanne Vogt, synes på grundlag af stikprøver at være fuldt tilfredsstillende og på et meget højt niveau. Også oversættelsen, både fra latin og gammel-dansk, synes temmelig neutral. Man kan diskutere den konsekvente oversættelse af pluralis genetiv „danorum“ i kongetitlen som „danske“ i stedet for „danskernes“ og den ligeledes konsekvente tilføjelse af (det ikke eksisterende) „at sende“ i pavebrevens salutatio, men det bidrager i hvert fald til at gøre oversættelsen mere forståelig. Sværere er det at vurdere oversættelsen af „expeditio“ i brev 14 og 16 med „leding“. Det svarer til en lang dansk tradition, men er klart et udtryk for en fortolkning, som burde nævnes, fordi originalen ikke oversætter denne terminus technicus, og ordet „leding“ er forbundet med klare juridiske og historiografiske konnotationer.

Udgaven afsluttes med en serie nyttige og oplysende registre. Bent Jørgensen og Susanne Vogt forklarer på tre sider de vigtigste fagudtryk fra „abbed“ til „aartid“, hvorefter Finn Erik Kramer har lavet parallel oversigt over paver, ærkebiskopper, biskopper af Roskilde, abbeder og konger, der åbner for en kronologisk tilgang. Så følger et udførligt og efter stikprøver at dømme fejlfrit personregister, som vi skylder Bent Jørgensen og Susanne Vogt, en oversigt over adelige slægter ved Finn Erik Kramer og en tilsvarende oversigt over stednavne ved Bent Jørgensen. Til sidst kommer to konkordanser, som oplister brevene i håndskriftets og den kronologiske rækkefølge.

Sammenfattende må man sige, at den foreliggende udgave på fornem vis lever op til moderne udgivelsesprincipper. Den historiske forskning i Sjællands og Danmarks kirke- og landbohistorie er med denne udgave hjulpet et godt stykke fremad. Den eneste malurt i bægeret er den forspildte chance for en fagligt velfunderet fremstilling af klosterets historie. Det berører imidlertid på ingen måde selve udgaven, som er fremragende.

Carsten Jahnke